

Петро Іванович КОРЕНЮК

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту організацій і адміністрування Дніпровського державного технічного університету

ORCID ID: 0000-0001-8321-3199

E-mail: korenyukp@gmail.com

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Коренюк, П. І. Проблеми екологічного підприємництва в Україні у контексті глобалізаційних процесів [Текст] / Петро Іванович Коренюк // Український журнал прикладної економіки. – 2020. – Том 5. – № 3. – С. 177–184. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. За своєю семантикою ринкова економіка прагне до гармонічного збалансованого рівноваженого розвитку. Екологічне підприємництво в умовах гармонічного збалансованого розвитку неможливе без застосування мало- та майже безвідходних технологій. Проблема утилізації та переробки відходів є однією з головних проблем сучасної цивілізації технократичного типу. І саме екологічне підприємництво сприяє розв'язанню даних завдань щодо економічної доцільності та прибутковості утилізації, знешкодження та переробки відходів промислового та побутового походження.

Виходячи з цього **основною метою** наукового дослідження є визначення значимості вітчизняного екологічного підприємництва в контексті глобалізаційних процесів. Основними завданнями статті є визначення резервів, які забезпечать стимулюючі умови розвитку екологічного підприємництва у контексті глобалізаційних процесів.

Результати. Тенденція посилення глобалізаційних процесів не може не впливати в умовах відкритості національної економіки на економічні, екологічні та соціальні процеси в державі. Екологічне підприємництво за досвідом розвинутих країн світу виступає могутнім локомотивом розвитку національних економік. В Україні має місце як один з наслідків планової економіки висока енерго-, матеріало- та ресурсомісткість виробничих технологій. Екологічний чинник органічно пов'язаний з ефективним використанням суспільних трудових ресурсів, що зокрема знаходить прояв у зменшенні кількості невходів на роботу, а відтак скорочуються виплати за лікарняними листами, що сприяє досягненню економічного ефекту. Реальний перехід до ефективного екологічного підприємництва є неможливим без платного природокористування, яке базується на основі розрахунку та використання природно-ресурсної ренти, побудова дійової системи екологічних платежів за забруднення природного середовища створюють певну основу для формування економіко-правових відносин екологічної відповідальності. Вважаємо, що інноваційні складові є необхідною та обов'язковою часткою екологічного підприємництва. Ефективне поводження з відходами передбачає перероблення їх у корисний товар, що користується попитом у споживачів.

Висновки. До вирішення проблем інтегрованого управління раціональним природокористуванням необхідно підходити, виходячи з конкретних регіональних можливостей. В такому випадку екологічне підприємництво органічно доповнюватиме зусилля держави в даному напрямку. При загальній спрямованості можливих шляхів вирішення даної проблеми, на практиці на перший план виступають регіональний і галузевий рівні переходу на принципи гармонічного збалансованого розвитку і вирішення еколого-економічних протиріч. До вирішення проблем інтегрованого управління

раціональним природокористуванням необхідно підходити, виходячи з конкретних регіональних можливостей. В такому випадку екологічне підприємництво органічно доповнюватиме зусилля держави в даному напрямку.

Ключові слова: підприємництво, екологічне, природокористування, ефект, галузь, технології.

Peter Ivanovich KORENYUK

doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Management of Organizations and Administration of the Dnipro State Technical University

PROBLEMS OF ENVIRONMENTAL ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION PROCESSES

Abstract

Introduction. According to its semantics, the market economy strives for a harmoniously balanced development. Ecological entrepreneurship in the conditions of harmonious balanced development is impossible without the use of small and almost waste-free technologies. The problem of utilization and processing of waste is one of the main problems of modern civilization of the technocratic type. And the ecological enterprise promotes the decision of the given problems concerning economic expediency and profitability of utilization, depletion and recycling of a waste.

Based on this, the main **purpose** of research is to determine the importance of domestic environmental entrepreneurship in the context of globalization processes. The main objectives of the article are to determine the reserves that will provide stimulating conditions for the development of environmental entrepreneurship in the context of globalization.

Results. The tendency of intensification of globalization processes cannot but affect the economic, ecological and social processes in the state in the conditions of openness of the national economy. According to the experience of developed countries, ecological entrepreneurship is a powerful locomotive for the development of national economies. In Ukraine, one of the consequences of the planned economy is the high energy, material and resource efficiency of production technologies. The ecological factor is organically connected with the effective use of common labor resources, which in particular finds a manifestation in the reduction of the number of absences from work, and thus the reduction of payments for hospital leaves, which contributes to the achievement of the economy. The real transition to efficient environmental entrepreneurship is impossible without paid nature management, which is based on the calculation and use of natural resource rent, building an effective system of environmental payments for environmental pollution create a basis for economic and legal relations of environmental responsibility. We believe that innovative components are a necessary and mandatory part of environmental entrepreneurship. Effective waste management involves converting them into useful goods that are in demand among consumers.

Conclusions. It is necessary to approach the solution of problems of integrated management by rational nature management, proceeding from concrete regional possibilities. In this case, the environmental enterprise will organically complement the state's efforts in this direction. With the general direction of possible ways of solving this problem, in practice the regional and sectoral levels of transition to the principles of harmonious balanced development come to the fore. It is necessary to approach the solution of problems of integrated management by rational nature management, proceeding from concrete regional possibilities. In this case, the environmental enterprise will organically complement the state's efforts in this direction.

Key words: entrepreneurship, ecological, nature management, effect, branch, technologies.

JEL classification: Q57; F01; F6

Вступ

За своєю семантикою ринкова економіка прагне до гармонічного збалансованого врівноваженого розвитку. Екологічне підприємництво в умовах гармонічного збалансованого розвитку неможливе без застосування мало- та майже безвідходних технологій. Проблема утилізації та переробки відходів є однією з головних проблем сучасної цивілізації технократичного типу. І саме екологічне підприємництво сприяє розв'язанню даних завдань щодо економічної доцільності та прибутковості утилізації, знешкодження та переробки відходів промислового та побутового походження.

Проблеми ефективної діяльності суб'єктів екологічного підприємництва досліджували такі видатні вітчизняні вчені як Н. М. Андрєєва [1], П. П. Борщевський [9], М. О. Герасименко [2], Т. В. Гільорме [3], Ю. І. Головня [4], Б.М. Данилишин [5, 6, 9], С. І. Дорогунцов [9], Жарова Л.В. [6, 10], Є. Ю. Какутич [6], О. М. Кобзар [10], В. А. Козловцева [1], Г. І. Купалова [7], А. В. Печенюк [8], Б. С. Серебреніков [2], О. М. Трубей [4], Хлобистов Є.В.[6, 10] та інші. Проблеми законодавчого узгодження чинного вітчизняного законодавства та практичних потреб суб'єктів екологічного підприємництва потребують подальших системних досліджень у розрізі домінуючих тенденцій розвитку глобальної економіки. Екологічне підприємництво потребує подальших досліджень з позиції паритетного підходу з економічного, екологічного та соціального боку. Крім того, даний вид підприємницької діяльності має властивість давати мультиплакаційний екологічний, економічний та соціальний прибуток. Ефект мультиплікатора в еколого-економічній діяльності дозволить досягти гармонічного збалансованого розвитку національної економіки в цілому.

Мета статті

Виходячи з цього основною метою наукового дослідження є визначення значимості вітчизняного екологічного підприємництва в контексті глобалізаційних процесів. Основними завданнями статті є визначення резервів, які забезпечать стимулюючі умови розвитку екологічного підприємництва у контексті глобалізаційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження

Тенденція посилення глобалізаційних процесів не може не впливати в умовах відкритості національної економіки на економічні, екологічні та соціальні процеси в державі. Екологічне підприємництво за досвідом розвинутих країн світу виступає могутнім локомотивом розвитку національних економік. Природно-ресурсний потенціал України являє собою спроможність природних ресурсів: кліматичних, земельних, водних, біологічних безпосередньо або опосередковано забезпечувати виробництво сільськогосподарської продукції та продуктів харчування. При досягненні показників продуктивності аграрного природного ресурсного потенціалу на рівні Європейського Союзу Україна змогла б прогодувати 200–250 млн чол., що свідчить про значні нереалізовані продовольчі можливості.

Сутність екологічного підприємництва, як самостійного виду відтворювальної діяльності суспільства полягає у тому, що, з одного боку, суб'єкт господарювання акумулює характерні для підприємницької діяльності риси: здоровий ризик, ініціативність, винахідливість і самостійність, з другого - ресурсна, організаторська, творча функції підприємця спрямовані на досягнення і підтримання чинних екологічних стандартів, економіко-правових вимог і нормативів.

Відмітимо й ту обставину, що становлення перспективної галузі наштовхується на суперечність щодо пріоритету форми власності за умов якої вона буде розвиватися. З одного боку, становлення будь-якої галузі є прерогативою держави, що підтримує її як на законодавчо-правовому рівні, так і фінансово, тим самим визначаючи подальші перспективи подальшого розвитку. З другого - ми маємо ситуацію, коли екологічне

підприємництво виступає результатом здебільше приватної ініціативи, для становлення якої важливо, щоб з боку держави ефективно виконувалися традиційні притаманні їй функції. Можна стверджувати, що екологічне підприємництво в Україні під впливом еколого-економічних чинників проявляє помітну тенденцію базуватися здебільше на засадах приватної ініціативи. Може виникнути таке запитання: а чи є така тенденція позитивною? З одного боку, можна висловити припущення, що приватному підприємцю вигідно, коли забруднення виробництва має стабільний характер і він не втручається у справу поліпшення ситуації, виходячи з цинічного, так би мовити житейсько-ділового принципу, є бруд - є робота - є прибуток; з другого - діяльність підприємця у такому випадку є неефективною, бо підприємство працюючи над очищенням природного середовища, одержує не прибуток, а сприяє набуттю певної реклами для підприємця. Негативна, шкідлива й протизаконна діяльність підприємця є приводом до суттєвого удосконалення процесу притягнення до юридичної відповідальності правопорушників у галузі екологічного і природоресурсного законодавства, а не вилучення (відібрання) приватної ініціативи з системи природоохоронної діяльності. Відповідно до принципів ринкової економіки конче необхідне існування здорового конкурентного середовища, а також, співіснування державної та приватної форм власності, здатних створити сприятливі можливості для якісного надання послуг екологічного підприємництва.

В інтегрованому значенні природне середовище включає наступні види екологічних зв'язків: природні екологічні системи, не порушені людиною, модифіковані екологічні системи, тобто частково видозмінені у процесі господарської діяльності, трансформовані екологічні системи, тобто природні системи, повністю перетворені людиною для задоволення економічних потреб (рис. 1).

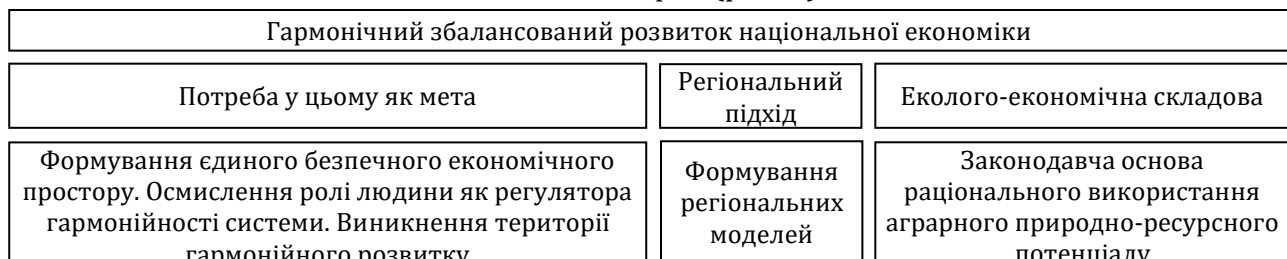

Рис. 1. Ієрархічна модель гармонічного збалансованого розвитку національної економіки

Екологічне підприємництво виступає самостійно функціонуючим видом бізнесової діяльності, де суб'єкти господарювання у суто виробничій та комерційній діяльності власні економічні інтереси синтезують, поєднують з природоохоронними цілями і пріоритетами за умови виваженого державного контролю, економіко-правового регулювання цього процесу з боку держави. Екологічне підприємництво за сутністю є видом підприємницької діяльності, який пов'язаний з випуском і реалізацією продукції екологічного призначення, зокрема відповідних виробів, надання послуг та виконання робіт. Продукцією екологічного призначення доцільно вважати товари та вироби, споживання яких сприяє зменшенню інтегрального екологічного впливу в розрахунку на одиницю валового внутрішнього продукту.

В Україні має місце як один з наслідків планової економіки висока енерго-, матеріало- та ресурсомісткість виробничих технологій. Так, на провідних металургійних підприємствах енергомісткість виробництва у 4-5 разів перевищує аналогічні європейські показники та у 2-2,5 рази перевищує російські. Аналогічна тенденція спостерігається в цілому і по окремих галузях національної економіки. Хоча, безумовно, є і ряд позитивних прикладів щодо запровадження новітніх інноваційних проектів в Україні. Проте, в цілому переважають все ж застарілі ресурсномісткі технології.

Так, у Державному бюджеті України виділена окрема стаття “Охорона навколишнього природного середовища”, що стало позитивним кроком у плані акумулювання загальнодержавних коштів для фінансування природоохоронних заходів. Але, як і раніше, за умов адміністративної системи керування господарським життям, розпорядником коштів залишається Міністерство фінансів України, а Міністерству екології і природних ресурсів України залишається лише скромно погоджувати напрямки їх використання з іншими міністерствами та відомствами. Зазначеному відомству часто-густо доводиться терпляче чекати того, що йому дадуть від “суспільного пирога”.

Заслуговує на увагу і досвід таких країн Європи, як Італія, де створений і працює Об’єднаний центр Європейського Економічного Співтовариства з управління ризиком, його регулювання, в функції якого входить збір даних про використовувані технології, розробка заходів безпеки, своєчасне й оперативне інформування населення, здійснення належного контролю. Комплексний науковий аналіз глобальних проблем ризику здійснює Міжнародний інститут прикладного системного аналізу (Австрія). У Нідерландах навіть створено карти ризику від усіх наявних на території країни підприємств, визначено стандарти, яких слід дотримуватись усім підприємствам. При цьому рішення про будівництво нового підприємства приймається за умови попереднього аналізу ризику.

Реальний перехід до ефективного екологічного підприємництва є неможливим без платного природокористування, яке базується на основі розрахунку та використання природно-ресурсної ренти, побудова дійової системи екологічних платежів за забруднення природного середовища створюють певну основу для формування економіко-правових відносин екологічної відповідальності. Коло завдань в процесі формування та розвитку економіко-правових відносин екологічної відповідальності визначає не лише відповідні напрями в даній галузі, але і їх злободенність.

Має місце державна підтримка екологічного підприємництва в Україні. Так, створено Єдиний державний реєстр юридичних і фізичних осіб-підприємців, відомості якого є відкритими і загальнодоступними. Екологічне підприємництво являється невід’ємною частиною загального підприємництва. Базою для формування екологічних видів діяльності в Україні виступив чималий досвід такої діяльності, що мається у США та країнах Західної Європи.

Наприклад, в Україні підготовлено рейтинг «ТОП-100 найбільших підприємств-забруднювачів» за 2018 рік, сформований на підставі даних офіційної статистики за результатами поданої суб’єктами господарювання звітності про обсяги скидів, викидів та утворення відходів. Більше половини підприємств, що увійшли до рейтингу «ТОП-100», локалізовані на території двох областей: Дніпропетровська – 33 та Донецька – 22. Вісім забруднювачів, які увійшли до «ТОП-100», розташовані у Запорізькій області, п’ять у Полтавській, чотири у Львівській та Луганській, три у Івано-Франківській та Сумській, по два підприємства у Черкаській, Харківській, Чернігівській, Миколаївській, Кіровоградській та у м. Києві.

Екологічно чисте довкілля істотно впливає на фізичний та духовний стан людини, її здоров’я як трудового фактору, Екологічний чинник органічно пов’язаний тим самим з ефективним використанням суспільних трудових ресурсів, що зокрема знаходить прояв у зменшенні кількості невиходів на роботу, а відтак скорочуються виплати за лікарняними листами, що сприяє досягненню економічного ефекту. З іншого боку якісніше забезпечення матеріальних і водночас культурних та духовних потреб людини збільшує можливості зростання продуктивності суспільної праці, що значно посилює вище згаданий ефект. А через зростання доходів і заробітної плати населення зростає у цілому народний добробут, що свідчить про те, що краще досягається кінцева мета будь-

якого підприємництва в тому числі екологічного – одержання максимально можливого прибутку за мінімальних витрат. У нашому випадку прибуток є комплексним, (інтегральним), що складається з екологічного, економічного та соціального, а за характером функціонування – мультиплікаційним, тобто таким, що багатократно підсилюється. В Україні екологічне підприємництво на теперішньому етапі розвитку виступає поєднанням усіх видів (форм) підприємницької діяльності, метою чого є випуск продукції, виконання робіт і надання послуг, що забезпечують дотримання визначених чинним законодавством природоохоронних вимог, представлені у матеріально-виробничій сфері є зокрема переробка відходів, раціональне використання альтернативних джерел енергії, виробництво природоохоронного обладнання і пристроїв ефективного контролю [1]. Зауважимо, що комплексна структура екологічного підприємництва у період стрімкого розвитку на світовому ринку різного роду послуг включає зелений і екологічний туризм як одні з досить перспективних видів послуг, метою яких з боку суб'єктів господарювання є: підвищення екологічної культури суспільства; ознайомлення з історико-культурною спадщиною, природним середовищем тієї чи іншої місцевості, регіону, країни в цілому; організація оздоровлення населення (Згідно із Законом України «Про туризм» від 15 вересня 1995 року); дотримання і збереження природного балансу шляхом всебічного поліпшення якості природних умов і ресурсів; отримання прибутку з надання цих туристичних послуг. Таким чином, метою екологічного підприємництва є не тільки випуск продукції, виконання робіт, але й надання послуг з дотриманням встановлених діючим законодавством правових вимог, економіко-юридичної відповідальності стосовно різних сфер і ланок вказаної діяльності. Отже, для практичної і, зрозуміло, ефективної реалізації екологічного підприємництва як напрямку ринкової економіки потрібна повна, гнучка і прозора законодавчо-правова база. Сучасний стан екологічного права на Україні обмежує, а часом і, навіть, гальмує становлення цього екологічного виду самостійної підприємницької діяльності.

Чинне вітчизняне екологічне законодавство діяльність, пов'язану з впливом на природне середовище з метою його відновлення або збереження визначає як екологічне підприємництво для процесу господарювання, спрямованого на отримання такого позитивного на природне середовище ефекту на основах підприємництва, так чинне законодавство прямого трактування не дає, що породжує ланцюг непорозумінь з контролюючими та фіскальними органами і на кінець гальмує загальний процес становлення екологічного підприємництва та подолання незадовільного, а подекуди і катастрофічного екологічного стану.

На мою думку, доцільно визначати екологічне підприємництво як вид економічної діяльності, а не галузь, адже екологічне підприємництво поєднує як виробничу галузь, так і сферу послуг, які мають однакову мету – поліпшення екологічного стану. Разом з тим є підприємства, що виробляють очисне устаткування, наприклад для зменшення викидів в атмосферу, але вони не належать до підприємств екологічного підприємництва, тому що результатом їх діяльності є отримання економічної вигоди, а екологічна складова діяльності виступає супутньою і не є визначальною.

Доцільно в умовах посилення глобалізаційних процесів розвивати такі напрямки розвитку екологічного підприємництва як екологічний маркетинг та інжиніринг (реінжиніринг); екологічний аудит та екологічну сертифікацію послуг; екологічний лізинг; екологічний консалтинг; екологічне страхування; виробництво екологічно-безпечної продукції та діяльність у сфері поводження з відходами [1]. Отже, екологічне підприємництво є таким видом економічної діяльності, який здійснюється на принципах самостійної, систематичної, здійснюваної на власний ризик діяльності, яка

спрямована на отримання позитивного екологічного ефекту за рахунок ефективного використання фінансових та інших ресурсів.

Ефективне поводження з відходами передбачає перероблення їх у корисний товар, що користується попитом у споживачів. Як показує досвід, товари, отримані з перероблених відходів (наприклад, вулична плитка для доріг, або цегла) відповідають міжнародним екологічним стандартам серії ISO 9000. Така продукція широко користується попитом за кордоном, тому така продукція основним обсягом поступає на експорт. З метою стимулювання розвитку переробної діяльності та зменшення твердих побутових відходів вважаємо за доцільне зберегти ситуацію з експортом інноваційністких товарів за кордон і отримання максимального прибутку. Вважаємо, що інноваційні складові є необхідною та обов'язковою часткою екологічного підприємництва.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Екологічне підприємництво сприятиме використанню адаптивних виробничих технологій типу «sustainable». Основними напрямками, які забезпечать розвиток екологічного підприємництва в Україні, є організація спеціалізованих торгових ярмарків щодо демонстрації екобезпечних технологій, екологічно чистої продукції та екологічних послуг; сприяння залученню іноземних інвестицій з метою розвитку вітчизняного ринку екологічного підприємництва; формування попиту на екологічно чисту продукцію та екологічні послуги; фінансове забезпечення запровадження екобезпечних інновацій з боку держави.

При загальній спрямованості можливих шляхів вирішення даної проблеми, на практиці на перший план виступають регіональний і галузевий рівні переходу на принципи гармонічного збалансованого розвитку і вирішення еколого-економічних протиріч. До вирішення проблем інтегрованого управління раціональним природокористуванням необхідно підходити, виходячи з конкретних регіональних можливостей. В такому випадку екологічне підприємництво органічно доповнюватиме зусилля держави в даному напрямку.

Список літератури

1. Андрєєва Н.М., Козловцев В.А. Екологічно чисте виробництво в системі екологічного підприємництва: систематика наукового бачення та взаємозв'язку. Економічні інновації: *Збірник наукових праць ІПРЕЕД НАН України*. 2012. Вип. 48. С. 8-17.
2. Герасименко М.О., Серебренніков Б.С. Аналіз державної політики стимулювання виробництва електроенергії з відновлювальних джерел в Україні за допомогою механізму «Зеленого тарифу». *Актуальні проблеми економіки та управління: збірник наукових праць молодих вчених*. 2016. Вип. 10. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/66988>.
3. Гільорме Т.В. Механізм пільгового оподаткування як чинник активізації впровадження енергозберігаючих проектів. *Економіка і регіон*. 2015. №2 (51). С. 85-89.
4. Головня Ю.І., Трубей О.М. Екологічне підприємництво як основа збалансованого регіонального розвитку. *Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 4 червня 2015 р.): ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана»; редкол.: Б. М. Данилишин (відп. ред.) [та ін.], 2015. С. 51-53.
5. Данилишин Б.М. Екологічна складова політики сталого розвитку: монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2008. 256 с.

6. Жарова Л.В., Какутич Є.Ю., Хлобистов Є.В. Екологічне підприємництво та екологізація підприємництва: теорія, організація, управління: монографія / за ред. Б. М. Данилишина. Суми : «Університетська книга», 2009. 239 с.
7. Купалова Г.І. Екологічне підприємництво як невідемна складова сталого розвитку України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2011. Вип. 26. С. 35-39.
8. Печенюк А.В. Перспективи розвитку екологічного підприємництва в Україні. *Інноваційна економіка*. 2013. № 41. С. 172-175.
9. Дорогунцов С.І., Борщевський П.П., Данилишин Б.М. Удосконалення управління природокористування в АПК: монографія, Київ : Урожай, 1992. 128 с.
10. Хлобистов Є.В., Жарова Л.В., Кобзар О.М. Екологічна безпека стратегічного потенціалу динаміки розвитку продуктивних сил регіонів України. *Механізм регулювання економіки*. 2008. № 3. С. 11-19.

References

1. Andrieieva, N.M., Kozlovtssev, V.A. (2012). «Ecologically clean production in the system of ecological entrepreneurship: systematics of scientific vision and interrelation». *Ekonomichni innovatsii: Zbirnyk naukovykh prats IPREED NAN Ukrainy*. vol. 48. pp. 8-17.
2. Heracyumenko, M.O., Cerebrennikov, B.C. (2016). «The analysis of the state policy of stimulation of electricity generation from renewables in Ukraine by means of the mechanism of the feed-in tariff». *Aktualni problemy ekonomiky ta upravlinnia : zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh*. no 10. Available at: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/66988>.
3. Hilorme, T.V. (2015). «The mechanism of preferential taxation as a factor in intensifying the implementation of energy saving projects». *Ekonomika i rehion*. no 2 (51). pp.85-89.
4. Holovnia, Yu.I., Trubei, O.M. (2015). «Ecological entrepreneurship as a basis for balanced regional development». *Rehionalnyi rozvytok Ukrainy: problemy ta perspektyvy* [Regional Development of Ukraine: Problems and Prospects]: III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [III International scientific-practical conference]: DVNZ «Kyiv. nats. ekon. un-t im. Vadyma Hetmana». pp. 51-53.
5. Danylyshyn, B.M. (2008). *Ekolohichna skladova polityky ctaloho rozvytku* [Environmental component of sustainable development policy]. Donetsk : Yuho-Vostok.
6. Zharova, L.V., Kakutykh, Ye.Yu., Khlobyctov, Ye.V. (2009). *Ekolohichne pidpriemnytstvo ta ekolohizatsiia pidpriemnytstva: teoriia, orhanizatsiia, upravlinnia* [Ecological entrepreneurship and ecologization of entrepreneurship: theory, organization, management]. B.M. Danylyshyn (Ed.). Sumy: Univercytetcka knyga.
7. Kupalova, G.I. (2011). «Ecological entrepreneurship as an integral part of Ukraine's sustainable development». *Vicnyk Kyivckogo naczionalnogo univercytetu imeni Taraca Shevchenka. Vijckovo-speczialni nauky*. no. 26, pp. 35-39.
8. Pechenyuk, A.V. (2013). «Prospects for the development of environmental entrepreneurship in Ukraine». *Innovaczijna ekonomika*. no. 41. pp. 172-175.
9. Dorogunczov, C.I., Borshhevckyj, P.P., Danylyshyn, B.M. (1992). *Udockonalennia upravlinnia pryrodokoryctuvannia v APK* [Improvement of nature management in agro-industrial complex]. Kyiv: Urozhaj.
10. Khlobyctov, Ye.V., Zharova, L.V. & Kobzar O.M. (2008). «Ecological security of the strategic potential of the dynamics of development of productive forces of the regions of Ukraine». *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky*. no. 3. pp. 11-19.

Стаття надійшла до редакції 10.07.2020 р.